

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

Za me j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 16. junija 1939.

Upravištv o: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Fiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Starodavna državnost Slovencev

1.

Tudi podoba slovenske zgodovine je bila med drugim tisto, s čimer so slovenske ljudi plašili ter jim jemali pogum in samozavest. Delali so to tuje, pa tudi pri nas rojeni ljudje, in to v imenu znatnosti. Podoba slovenske zgodovine je bila v ogle dalu, ki so ga postavljali pred njo, pokvečena in zmaličena, mislili smo pa, da je prava in resnična. Tudi na slovenskih duhovnih vrhovih, ki so verovali v prihodnost slovenstva, je ležala megla iz davnine, ki se je zdela »zgodovinska resnica«, namreč da so Slovenci nekako obsojeni v to, da če že ne hlapčujejo pa vsaj služijo drugim narodom, ko nikdar v vsej več kot tisočletni zgodovini niso živeli samostojnega državnega življenja, ampak so bili vedno pod tujevo peto. Nesamostojnost v teku zgodovine so nam očitali sosede, nasprotniki in tudi tisti, ki ne bi imeli za to vzroka in ki bi sami lahko pometali pred svojim pragom. Zraven gospodarskih razmer in političnih okolnosti je gotovo tudi zavest pomanjkanja zgodovinskega ozadja vzrok, da manjka še dandanes ne le našemu preprostemu človeku, ampak tudi našim tako imenovanim voditeljem samostojne državne zavesti in da mislijo, da sploh nismo sposobni za samostojno državnost in popolno svobodo. Gotovo ni samo »zgodovinsko načelo« odločilno, v življenju in razvitku naroda je »naravno pravo« močnejše in moralno bolj osnovano, vendar je pa pričanje vsega naroda, da je bil že v preteklosti neodvisen in da je že imel pravice in svobodo, ki jo je izgubil, pa jo zahteva nazaj, neskončno močno gibal, ki vzdigne tudi dvomljivce in daje narodnemu občestvu pogum in vero v zmago v najtežjih trenutkih. Da je to resnica, dokazuje »Polonia restituta«, češko in hrvaško državno pravo, pa tudi sodobni »rimski imperij« in »tretji nemški rajh«.

2.

Tuji in domači zgodovinarji so zatrjevali in razširili zgodovinske neresnice, da so si Slovenci kmalu, ko so se naselili na svoje sedanje ozemlje, podvržli Avari in da so postali Slovenci sužnji tega turško-tatarskega ljudstva, kar da je Slovincem sploh vzelo sposobnost, da bi mogli ustanoviti lastno državo. To mnenje je zastopal J. Peisker, ki je pisal v nemškem in češkem jeziku pod vplivom Meitzenovih in Hildebrandovih spisov, in to napačno mnenje je zašlo v nemško zgodovinsko knjižstvo. Pod Peiskerjevim vplivom je pa rojeni Slovenec, prej ljubljanski, sedaj zagrebški vseučiliški profesor dr. L. Hauptman, čeprav so Peiskerjeve domneve pobijali celo nekateri nemški učenjaki (Dopsch, Rachfahl in drugi) obnovil v resnici nedokazano mnenje o avarskem jarmu nad Slovenci. Hauptmannove trditve je v glavnem sprejel za resnico tudi slovenski zgodovinar vseuč. prof. dr. Milko Kos v svoji »Zgodovini Slovencev« iz leta 1935.

Prof. dr. L. Hauptman je iznašel tudi nauk, da je neko hrvaško pleme, ki se je naselilo v majhnem delu Koroške, imenovanem »pagus Chrouati«, potem ko so Avari bili v 7. stoletju premagani, ustanovilo Slovincem slovensko karantansko državo, jim vladalo in da je tudi ustoličenje koroških vojvod hrvaška iznajdba, ne pa starodavno slovensko državno pravo.

Zgodovinarji, med njimi tudi prof. L. Hauptmann, so dokazovali, da so Slovenci v srednjem veku v Karantaniji bili nemški hlapci, češ da so bile »slovenske kmetije« (hoba selavanisca) tisto kot bavarske »hlapčevske kmetije« v nasprotju s »svobodnimi bavarskimi kmetijami«. Slovenci naj bi bili izgubili vse svoje starodavne pravne ustanove in državne pravice in naj bi bili postali podložniki Bavarcev ter sploh samo predmet in ne nosilec javnega prava v »sveti rimski državi nemškega naroda«.

Ne le nemški pristranski zgodovinarji so tako

popisovali slovensko starodavnost, ampak tudi zgodovinarji našega rodu in prepričanja so sprejemali taka »dognanja« kot resnico, ne da bi sami raziskovali vire in kritično obdelali tuje nauke.

3.

Že leta 1910. je pa pisatelj »Zgodovine slovenskega naroda«, ki jo izdaja »Mohorjeva družba«, dr. J. Gruden zaslutil, da opisujejo zgodovinarji staro slovensko zgodovino popolnoma napačno. Tudi dr. Dragotin Lončar je že leta 1911. v svoji »Socialni zgodovini Slovencev« mimogrede omenil, da Slovenci niso bili Avarom naravnost podvrženi in da so v srednjem veku Slovenci živeli po lastnem in ne po nemškem pravu. Zagrinjalo je pa začel odmikati slovenski zgodovinar dr. Jos. Mal že leta 1923. v razpravi »Nova pota slovenske historiografije«, lani je priobčil razpravo »Schwabenspiegel in koroško ustoličenje«, letos je pa odgrnil resnično podobo stare slovenske zgodovine v nemško pisani knjigi »Frühgeschichte der Slowenen«.*

Dr. J. Mal je dokazal v omenjeni knjigi, ki je izšla v nemškem jeziku zato, da dopove nemškemu zgodovinskega resnico o Slovencih kot državnostnem narodu, na podlagi virov in drugih nespornih zgodovinskih dejstev, da Slovenci nikoli niso bili od Avarov podjarmljeni. Da Avari pravega slovenskega ozemlja niso nikoli zasedli oziroma si ga niso podvržli in da je pot Avarov v Italijo vodila ne čez Kranjsko in Koroško, ampak po rimljanski cesti čez Sisek, Senj in Tersat v Trst in Oglej. Slovenci so živeli za časa Avarov svobodno državno življenje ter so se vojskovali s Furlani. Frankovski trgovec Samo ni rešil Slovincem iz sužnosti, ampak so stopili Slovenci, ki so imeli svojega kneza Valuha = Vladuka, kot zavezniki v Samovo državo. Ko je slovenski koroški vojvoda Borut v 8. stoletju s pomočjo vojvoda Odila odbil napade Avarov, so prišli res Slovenci v zvezo s frankovsko-nemško državo, bojevali so se pa skupaj z njo z Avari, in karantanski Slovenci in frankovski kolonisti so zasedli panonske nižave.

Naravnost do konca je pobil dr. Mal nauk o hrvaških ustanoviteljih slovenske karantanske države in o hrvaških gospodovalcih nad Slovenci in ugotovil, da pisani zgodovinski viri sploh nič ne vedo o kakšni posebni naselitvi Hrvatov v Karantaniji, pa tudi ne ljudsko izročilo, ne pravljice in tudi ne jezikovna dejstva. Iz vsega sledi le, da so Hrvati postali le podložniki Slovincem, ne pa njihovi gospodarji. Dr. Mal je dognal, da je sklicevanje prof. dr. Hauptmanna, da so Hrvati še celo v začetku 19. stoletja v okolici Bihača imeli podobne obrede, kakor je bilo ustoličenje koroških vojvod, čisto navadna izmišljavica. »Hoba selavanisca«, to je slovenske kmetije v Karantaniji niso bile kakšna pravna ustanova, ampak so pomenile v nasprotju z »bavarskimi kmetijami« le določen obseg zemljišča. Slovenci so živeli tudi v srednjem veku v »sveti rimski državi nemškega naroda« svobodno življenje, bili so svobodni, živeli so po svojem slovenskem pravu, ohranili so ne le svoje slovensko sodništvo, ampak tudi svoje slovensko upravno pravo. Dr. Mal natančno popisuje slovenske »župane«, slovenske »dekanije« in vsi »instituti selavenisca«. Slovenci niso bili »pars subjecta« (podvrženi del), ampak »pars adnexa« (pridruženi del Bavarcev).

Spet poudarja v svoji knjigi dr. Mal in še bolj natančno dokazuje in opisuje pravice Slovincem glede volitve koroških vojvod, kakor je pa to storil v razpravi »Schwabenspiegel in koroško ustoličenje«. Slovenci so dolgo časa v srednjem veku

* Knjigo »Frühgeschichte der Slowenen« je izdala »Nova založba« v Ljubljani, Kongresni trg, pri kateri se naroča. Stane v platno vezana 72 din, mehko vezana pa 60 din.

sami volili vojvode na »večah«, ki so bile zbori slovenskih ljudi in so imeli tudi sodnijsko oblast. Koroške vojvode so volili na sodnijskih zbora svobodnih kmetov in od njih je sprejemal vojvoda oblast, kakor to izhaja iz zbornika nemškega prava »Schwabenspiegel« iz XIII. stoletja. Če »veče« niso izvolile koga za vojvodo, jim je moral »rajh« (nemški kralj) poslati drugega. Zbor je prepeval slovenski pesmi, ko so novega vojvodo peljali trikrat okoli prestola. Koroški vojvoda ni smel biti nikjer drugje deželni knez kot samo na Koroškem, odkar je bila Karantanija leta 976. ločena od Bavarske. Šele po ustoličenju na knežjem prestolu je smel vojvoda obnavljati fevde in izvrševati sodnijsko oblast. Ustoličenje ni bila prazna ceremonija, ampak resnično državno dejanje, s katerim je bil vojvoda v resnici izvoljen od ljudstva in sprejel oblast od ljudstva, v katerega imenu je svobodni slovenski kmet vojvodi odstopil sedež na knežjem kamnu, ko je prej vojvoda moral dati slovesno obljubo, da bo pravičen sodnik, varuh svete vere in vdov in sirot. Leta 1414. je bil Ernst železni zadnji ustoličen na Gosposvetškem polju.

Takega obreda, kakor je bil pri ustoličenju koroških vojvod, pa ni bilo nikjer drugod, ne v neslovanski zahodni Evropi, ne med slovanskimi narodi. V zahodni Evropi so ustoličevali v srednjem veku — znanih je nad 100 takih obredov med različnimi narodi — kneze in kralje v cerkvah po zgledu škofovskih ustoličenj s sodelovanjem duhovščine in pa v latinskem jeziku. Tako so ustoličevali v Angliji, v Nemčiji, v Španiji, v Franciji in v Italiji. Šele v 14. stoletju so začeli predstavljati knežje in kraljevske prispege v narodni jezik, tako najprej na Francoskem in potem tudi na Angleškem zraven latinskega besedila. Le med Slovenci je kneza ustoličevalo ljudstvo samo in le med Slovenci se je moral vojvoda ponizati pred zastopnikom ljudstva, sedečem na knežjem kamnu, in obred se je vršil od začetka do konca v narodnem, to je v slovenskem jeziku.

Čeprav je leta 1414. bilo zadnje ustoličenje koroškega vojvode, ni ugasnilo s tem svobodno slovensko sodništvo. »Institutio selavenisca« je živel naprej. Še v 16. stol. so obstajale staroslovenske »pojezde« (to je sodišče za mejne spore) na brižinskih posestvih v Škofji Loki ter je »pojezdi« predsedoval škofjeloški sodnik.

4.

Resnična podoba slovenske zgodovine je tedaj drugačna, kakor so jo dosedaj po večini slikali. Knjiga dr. J. Mala »Frühgeschichte der Slowenen« ni kakšno propagandno delo ali pa kakšen »kraljedvorski rokopis«. Je strogo znanstveno in kritično delo, ki nima nobenih narodno navduševalnih prizadev, ampak samo namen priti resnici do nas. Da je spisana v nemškem jeziku, je vzrok ta, da je bilo treba zavzeti stališče do številnih naziranj, ki so se z nemško znanostjo udomačevala v širokem svetu in ki skoraj brez izjeme zatemnjujejo naš delež in naš pomen v zgodovinskem razvoju, kakor to poudarja pravilno prespekt za dr. Malovo knjigo. Prav tudi pravi založnica »Nova založba«: »Ponavljali smo napačne nauke za našimi narodnimi nasprotniki, da smo Slovenci brez zgodovine in brez dokazov lastnega samobitnega državnopolitičnega, pravnega, gospodarskega in socialnega življenja in da so nas v preteklosti hoteli imeti v vrsti helotov, kamor bi nas radi uvrstili tudi v sedanjosti. Je pa v resnici slovenska zgodovina lepa in častna. Nič ni hlapčevstva v njej, pač pa splošno slovanskih prvin, kakor nam jih celo zgodovina velikih slovanskih narodov o sebi ne more sporočati. Slovenci smo skoraj poldrug tisoč let vzdržali na tleh, od vseh sosedov zavidanih, kjer se stikata vzhod in zahod, kjer se križa germanski, slovanski in romanski element in kjer podaja hladni sever roko toplemu jugu. Na tej zemlji so obdržali naši predniki kljub silnemu pritisku in veličini svetega rimskega ce-

sarstva nemškega naroda svoje posebne pravne uredbe še v času, ko se je carstvo Dušana Silnega nagibalo k zatonu.

Značilno pa je za razmere, v katerih dandanes živimo, da je naša javnost odkritje resnične

podobe slovenske starodavnosti skoraj čisto zamolčala ter zunaj dveh kratkih poročil o knjigi dr. J. Mala sploh ničesar ni omenila, čeprav izhaja samo v Ljubljani vsak dan na stote potiskane papirja!

O samoupravnih dokladah

I. Slovenci smo počeli petnajst let največjo neumnost, ko smo se borili za avtonomijo.

(Izjava »slovenskega« poslance v »Unionu«)

II. »Domoljub« naj si vtakne svoje »samouprave« za klobuk.

(Mišljenje »Hrv. Dnevnika« dne 19. 5. 1939)

V št. 20. z dne 19. maja tega leta Vašega lista je prispeval sodelavec g. B. poučen uvodnik pod naslovom »Strašilo s carinami«. V njem je obrazložil, da je strašilo s carinami med pokrajinami ene in iste države najmanj zlovrno. Kdor govori, da bodo v primeru preureditve države v zvezno, uvedene med pokrajinami carine, ta zavedno pretirava. Ko je cvetela moč umetne JNS, so njeni »vodiči« — posebno »gospodarski« — posegali po prav istem strašilu, samo rekli so mu nekoliko drugače, namreč »kitajski zid« med pokrajinami, zagovornike pokrajinske avtonomije pa so imenovali »zanešenjake«. Njihov razlog je bil ta, da mora gospodarstvo na samem dravobanski ozemlju polagoma izhirati in da bo naše gospodarstvo v primeru uvedbe narodnih pokrajin samodejno skrženo na samo dravobanstvo. Da so mogli ta razlog vzdrževati, so si pa morali zamašiti oči in ušesa pred dejstvom, da se postavljajo nova in konkurenčna industrijska podjetja na državni račun, torej s sredstvi, ki dotekajo zlasti iz pokrajin, ki javne dajatve polno in redno plačujejo, natančno v srečju pokrajin, ki teh dajatev ne plačujejo niti v taki višini, niti redno, niti polno. Pred dejstvom, da se s sredstvi obrobnih pokrajin z razmeroma že razvito industrijo in gospodarsko diferenciacijo družbe oplajajo tako imenovane »osrednje« pokrajine na stroške razvoja starejše industrije in gospodarskega življenja »izpostavljenih« pokrajin.

Toliko za uvod k današnjemu sestavku.

Zato, da razumemo, kaj je hotel reči »Hrvatski Dnevnik«, ko je želel, da bi si olepšal »Domoljub« klobuk s »samoupravami«, si moramo držati pred očmi, kakšna je vsebina ali praktično lice teh »samouprav«. Ker tistih samouprav, katerih delovno področje omenja oktroirana ustava, kljub poteku osmih let še ni, moramo poseči po najbližnji prispodobi, to je po »oblastnih samoupravah«, uvedenih ob koncu veljave prve ustave. Te samouprave niso mogle biti uvedene z zakonom, temveč so bile uvedene z — uredbo. Tudi za bodoče samouprave je pripravljeno že dve leti sem pooblastilno določilo, da se uveljavijo z — uredbo, torej po upravni, ne po zakonodajni poti.

Pri pritegnitvi omenjenega »vzorca« seveda ne smemo pozabiti na to, da so bile »oblastne samouprave« širše, kot bodo mogle biti bodoče. Živele pa so premalo časa, da bi bile mogle pokazati kako posebno prednost. Mogoče je res še najbolj označenoval njihno vsebino dr. Pirkmajer s tem, da jim je pripisal značaj odra za politična razračunavanja — med pokrajinskimi mogočenci. Ta priložnost naj bi jih odškodovala za prikrajšavo, da je parlament pridržan za politična razračunavanja med — državniki. Njegovi kritiki verjamemo tem raje, ker je hkrati — prostovoljna ali neprostovoljna, to ni važno — samokritika.

Kakršne pa so bile, so morale imeti vendarle lastna sredstva. Država je sicer zagotavljala svoj prispevek za pokrivanje potreb »oblastnih samouprav«, koliko tega zagotovila pa se je uresničilo, dajmo raje na stran. Ker je bila država že takrat edini subjekt, ki je javne dajatve predpisoval, so smela biti »lastna« sredstva »oblastnih samouprav« edino dodatki k dajatvam, ki jih je država že predpisala za pokrivanje svojih potreb. Če je bilo pri užitninah kaj prostega terena, ki ga je »oblastna samouprava« prej zagledala, kot državni iskaleci davčnih virov, je že v naslednjem letu država potegnila ta vir (na primer užitnina na električni tok) na sebe in spremenila prejšnjo samostojno »oblastno« užitnino v dokladno. Oživitve »oblastnih samouprav« je bila zaradi tega zvezana s povečanjem davčnega bremena za prebivalstvo. In pri tistem pravnem redu, pri katerem je država edini subjekt za določanje in predpisovanje javnih dajatev, je vsaktera, tudi samo umišljena samouprava samodejno zvezana s podražitvijo javnih bremen, s poslabšanjem gospodarskega stanja prebivalstva, z nepriljubljenostjo samouprav. Če se torej kdaj zazdi centralistom, da so lok nekoliko preveč napeli, jim ni treba drugega, kot dovoliti za nekaj časa dokladne samouprave, pa si bo ljudstvo samo želelo, da jih nekdo čim prej odpravi.

Tak primer se je pripetil leta 1929., ko so bile »oblastne samouprave« odpravljene. Bivše »oblastne« doklade pa je pobirala država na svoj račun naprej. Ko so z razmeroma duhovitim križanjem zakona o banski upravi uvedli pozneje »banske svete« iz banovinskih udov, namesto v smislu

oktroirane ustave »banovinske svete« iz izvoljenih udov, so morali ti »banski sveti« poseči po popolnoma novih »dokladnih« virih, kajti država ni vrnila več leta 1929. prisvojenih »oblastnih« doklad banovinam. Nasprotno, še te nove »banovinske« užitnine je s finančnimi zakoni zaradi »pravične« porazdelitve in »preprečenja favoriziranja« neklih pokrajin centralizirala.

Ko so zadihale leta 1933. tako imenovane »samoupravne« vaške in podeželske občine — samoupravne v smislu zatrdila občinskega zakona —, je državna oblast pričela nalagati občinam vedno pestrejšje vrste izdatkov za svoje ustanove, o čemer zgovorno priča najnovejša resolucija županske zveze, in po tem ovinku zopet podražila samoupravno upravljanje, ne da bi na drugi strani pocenila državno upravljanje.

Pri razmišljanju o bodočih samoupravah nimamo opravka s strašilom s carinami, s katerimi nam bi centralisti tako radi odvzeli voljo za borbo v dosego boljših razmer in boljšega življenja, temveč imamo le opravka z resnično nevarnostjo »dokladnih samouprav«, ki bodo morale biti nujno tem dražje, gospodarsko neznosnejše, kolikor bolj bodo »široke«. Zato je resnična borba za prave samouprave tista borba, o kateri se najnovejšim unitaristom še malo ne zdi, samodejno borba proti vsem osnovam, na podstavi katerih bi hoteli neki koledniki biti zadovoljni s »širokimi samoupravami«. Med temi osnovami pa je granična stavba vodilo, da je država edini subjekt določanja in predpisovanja javnih dajatev. Na tej stavbi je finančna samouprava — in za to gre — nemogoča, kajti pri finančni samoupravi ni vprašanje, koliko bo država odstopila posameznim pokrajinam in katere davčne ovire bo odstopila, temveč je vprašanje, koliko so dolžne posamezne pokrajine od svojih dohodkov prispevati za skupne potrebe. Pri uvedbi finančne samouprave so torej pokrajine edini subjekt določanja in predpisovanja javnih dajatev, in ne država. Država je subjekt sporazumnega določanja zaokrožene vsote, ki jo mora plačati posamezna pokrajina za potrebe države.

Tisti slovenski »Tisi«, katerim so »široke samouprave« vsak dan bližje, ker ima pač koledar že sam to lastnost, da zleze vsak dan za en dan naprej, se srečujejo natančno s stališčem, kakršno brani že omenjeni dr. Pirkmajer v svoji letošnji brošuri. Sedaj, ko smo obrazložili lastno stališče, bo vsakomur, ki nam pritrdi, tudi jasno, kako strašno nezadostno rešuje dr. Pirkmajer isto vpra-

Angleži o naši zemlji

Pod tem naslovom prinaša »Istra« odlomek iz knjige angleškega pisatelja Bernarda Newmana »Danger Spots of Europe« (Nevarni kraji Evrope), ki je izšla lanskega leta v Londonu v založbi Robert Hale, Limited, 102 Great Russell Street W.C. Odlomek obravnava naše slovensko vprašanje in je prav v teh dneh posebno vreden. Zato ga ponatiskujemo. — Uredništvo.

Leta 1914. je bila Italija zaveznica Nemčije in Avstro-Ogrske. Ne glede na to pa je — čisto upravičeno — odklonila, da bi stopila v vojno na njuni strani. Zavezniška pogodba ni v nobenem primeru predvidevala napadalne akcije, medtem ko je Avstrija stopila v vojno, ne da bi bila prej poskušala sodelovati z Italijo. Dalje je pogodba o zavezništvu določila, da ni v nobenem primeru naperjena proti Angliji. Ta izjemna klavzula ni bila vnešena zaradi tega, ker je bila Italija po svojem obsežnem obrežju izpostavljena na milost in nemilost britanskemu ladjevju, temveč zaradi tradicionalnega prijateljstva med obema državama. Italija ni nikoli pozabila britanske moralne in materialne podpore v svoji dolgi borbi za svobodo, in že sama misel na vojno z Veliko Britanijo je bila izključena. Razmotrivanja o teh predvojnih čustvih grenijo novejšo zgodovino!

Sprva se je domnevalo, da bo Italija ostala nevtralna, toda močne stranke so videle priložnost za dopolnitev italijanskega zedinjenja. Znatno število Italijanov je še živelo pod avstro-ogrsko vladjo, in če jih je bilo treba osvoboditi, je bil sedaj pravi čas za to, ali pa nikoli. Kakor v drugih primerih, je bilo barantanje z drugo stranko lažje. Avstriji stavljen zahteve niso imele zadovoljivih odgovorov, medtem ko sta bili Velika Britanija in Francija gladko pripravljene, odstopiti avstrijsko ozemlje. Z londonskim paktom, sklenjenim v aprilu 1915, je bilo določeno, da bo Italija stopila v vojno na strani antante in da bo po njenem srečnem zaključku dobila Trident, Istro in Julijsko Krajino, severno Dalmacijo, Valono (v Albaniji) in del Male Azije. Ni potrebno poudariti, da ta ozemlja po svojem obsegu daleč prekašajo ozemlja, na katerih so naseljeni Italijani.

Modna blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

šanje. Zato se omejimo na preprosti prevod — brošura namreč ni napisana v slovenskem jeziku. Takole pravi:

Državno gospodarstvo je treba decentralizirati. Državni preračun naj obstaja iz osrednjega preračuna in iz preračunov po banovinah. Ti preračuni so sestavni del banovinskih preračunov. Državni preračun po banovinah obsega vse potrebe v banovini iz področja splošne uprave, sodstva, financ. (Na samem področju optike bi bila že taka razdelitev državnega preračuna res nezaslišano odkritje; pripomba prevajalca.)

S preosnovno finančne politike je treba predvsem sporazumno določiti davčni sestav, ki bo po pravičnem sodelovanju vseh delov države in državljanov na podstavi davčne moči, kakor tudi po praktično urejenih davčnih virih zavaroval potrebe vseh vrst državne uprave in državne obrambe, hkrati pa sorazmerni kulturni napredek v vseh banovinah in občinah. Osrednji davčni viri ne smejo biti take vrste, da ne bi jih v enaki meri plačevali vsi deli države. Carine, monopol, osrednje užitnine, osrednje pristojbine, vojaški davek, del davka na poslovni promet ter dohodki državnih podjetij in državne imovine naj služijo za pokrivanje izdatkov osrednjega državnega preračuna. Druge dajatve naj bodo pridržane za dohodke banovin za pokrivanje potreb krajevne državne uprave in samouprave.

V vsej državi se mora pobirati osnovni banovinski davek (doklada) v enaki višini. Pasivne banovine dobivajo podporo iz državnega sklada za gospodarsko izravnavanje pasivnih banovin. Finančna pasivnost naj se ugotavlja po posebnem poslovanju, ki bo upoštevalo življenjsko raven prebivalstva. Razdelitev sredstev iz navedenega državnega sklada naj se izvaja sporazumno.

Vsaka beseda je zavito priznanje grešne preteklosti, vsaka beseda je pa tudi izpoved nepoznanja bistvenega vprašanja.

Šidor.

Zato je Italija na mirovni konferenci zahtevala točno izpolnitev danih obljub. Toda predsednik Wilson je nasprotoval njenim zahtevam z nenavadno odločnostjo — šel je pri tem tako daleč, da je preko njihove vlade izdal na italijanski narod osebni razglas. Utemeljeval je svoje stališče s tem, češ da ni nič vedel o teh tajnih pogodbah, kar pa teh vseeno ni razveljavilo! Veliko bolj močan je bil razlog, da je Italija pristala na njegovih 14 točk ter da so ta načela prekrizala vse prejšnje dogovore. Če je že bilo tako, potem je bilo pač treba izpremeniti italijanske zahteve, ker meja na Brennerju in Julijska Krajina nista bili niti najmanj v skladu s »korekturo italijanskih mej na podlagi jasno razvidnih narodnostnih mej«, ali avtonomijo narodov Avstro-Ogrske. Apel predsednika Wilsona je imel nepričakovane učinke: pred so bili Italijani razdeljeni, zmerni krogi so bili naklonjeni za dogovor z novo Jugoslavijo; toda sedaj so bile vse stranke zaradi obtožujočega tona Wilsonovega apela tako razdražene, da se je moč italijanske vlade zelo okrepila — proti Wilsonu!

Izplača se, nekoliko si ogledati karto Julijske Krajine. Pod imenom Julijska Krajina razumemo polotok Istro in goriško, tržaško in reško pokrajino — to je vse severo-vzhodno ozemlje, ki ga je dobila Italija. To ozemlje ima znatno število italijanskih prebivalcev, vendar so sedaj na njegovem večjem delu Jugoslovani v pretežni večini! Mesta, zlasti v Istri, so večinoma in v pretežni meri italijanska, tako tudi zahodni obrežni pas. Ostalo ozemlje bi moralo, če bi obveljali Wilsonovi principi, gotovo pripasti Jugoslaviji.

Jugoslovanska vlada je kmalu stavila svoje zahteve. Komaj je bilo vojne konec, je že prišlo med Italijani in Srbi do »incidentov«, ki so bili čestokrat prav vznemirljivi. Jugoslovani so zahtevali praktično vse ozemlje od stare italijanske meje. Priznali so sicer, da so Trst in razna istrska mesta pretežno italijanska, vztrajali so pa pri tem, da je ves obkrožujoči okoliš popolnoma jugoslovanski. Višje na severu so bile jugoslovanske zahteve bolj jasne, kajti vzhodno od

Gorice in Trsta bistveno ni bilo italijanskega elementa.

Italijani so bili prepadeni, videti je bilo, da so se vojevali zastoj! Jugoslovani so še poglobili rano, ko so pokazali, da živi v predvojnih mejah Italije še okoli 50.000 Jugoslovancev. To je čista resnica, kajti še pred kratkim se je okraj na severovzhodu Vidma imenoval »Slavia Italiana« in je imel pretežno slovansko prebivalstvo. To je pomenilo, da so Italijani prišli z dežja pod kap. Če bi se bilo nadaljevalo z določevanjem mej po Wilsonovih načelih, bi bila prišla Italija do tega, da izgubi še del svojih obmejnih pokrajin.

V Julijski krajini kot celoti je bilo Hrvatov in Slovencev nekoliko več kot Italijanov. Ne bomo se hudo zmotili, če trdimo, da je Slovencev in Hrvatov pol milijona.

Vendar je celo ljudsko štetje, dalo kot rezultat skupaj 377.000 Hrvatov in Slovencev. Po jugoslovanskih podatkih pa znaša njihovo število 600.000, tako da predstavlja število 500.000 pameten kompromis. Sicer pa nekaj tisočev več ali manj ne spremeni bistva argumenta.

Navzlic nasprotovanju Wilsona je bilo v znatni meri ustrezno zahtevam Italije. Velika Britanija in Francija sta se znašli v neprijetnem položaju, ker sta dali Italiji določene obljube, da sta pridobili njeno pomoč v svetovni vojni, sedaj sta pa želeli izpolniti te obljube, kolikor sta mogli. Italija je bila že vznevoljena zaradi tega, ker ji je bil od zavojevanega afriškega ozemlja odmerjen le mikroskopično majhen del, in aspiracije glede Male Azije so kmalu zginile. Mirovna konferenca si je hotela ohraniti čisto vest tudi s tem, da je prisodila Dalmacijo Jugoslaviji.

Proti takšnemu poteku ni bilo kaj ugovarjati. Dalmatinci so odločno Jugoslovani in so veja hrvaške družine. Vendar pa so na morskem obrežju majhne italijanske naselbine, ostanki iz dni, ko so Benetke gospodovale na Jadranu. Od teh naselbin je bila ena — Zadar — izročena Italiji, ostalo obrežje je pa bilo priključeno svojemu naravnemu ozadju.

Opazovalec

Odkritje spominske plošče slovenskemu zgodovinarju dr. Francu Kosu

Preteklo nedeljo, 11. junija tega leta, so odkrili v Selci nad Škofjo Loko spominsko ploščo 14. marca 1924 umrlemu profesorju dr. Fr. Kosu na hiši, ki je bil v njej rojen dne 24. decembra leta 1855. Njegovi rojaki in prijatelji so v zvezi s selškim Prosvetnim društvom oskrbeli spominsko ploščo iz rjavega laškega marmorja z glavo Fr. Kosa v visokem reliefu iz bronu (posrečeno delo akad. kiparja Fr. Goršeta). Brez posebnega bobnanja po časopisih se je izvršila vsa slovenskost ob navzočnosti domačinov, društev, šolske mladine in zastopnikov kulturnih organizacij v pristni in nepotvorjeni domačnosti. Tega intimnega okolja ni motila kaka opazljiva želja po golih zunanjih slovesnostih, kakršne doživljamo vse polno in vsepovsod. Vse je vodilo zgolj dolžno spoštovanje in hvaležnost do moža, ki je postavil raziskovanje naše preteklosti na edino zanesljivo in trdne podlage prvotnih virov, ki govorijo o usodi in delu naših prednikov. To svoje pionirsko delo je pokojni Fr. Kos opravil z izdajo svojega monumentalnega gradiva, ki sega sedaj do sredice 13. stoletja, ter s svojimi razpravami o najstarejši zgodovini Slovencev; pa tudi svojemu rojstnemu okraju je posvetil vrsto korenitih razprav in monografij na podlagi gradiva, ki ga je sam v Gorici rešil uničenja. V vsem svojem delu je bil dr. Kos kritično tehtajoč duh, ki se ni dal zapečljati v kake megle fantazije, marveč je zidal zgodovinsko spoznanje na trdni podstavi historičnih sporočil.

Pred odkritjem spominske plošče je selško glasbeno in pevsko društvo odigralo oziroma zapelo nekaj primernih točk, nakar je po pozdravu domačega kaplana načelnik statističnega oddelka v notranjem ministrstvu dr. Rudolf Andrejka v svojem slavnostnem govoru orisal življenjsko pot slavljenceve in njegove zasluge za slovensko zgodovinsko spominu Fr. Kosa so se poklonili tudi navzoči zastopniki naših znanstvenih organizacij: za Akademijo znanosti njen član univ. prof. dr. J. Polec, za Slovensko Matico prof. dr. Koblar, za Muzejsko društvo za Slovenijo in za Leonovo družbo dr. J. Mal, za Zgodovinsko društvo v Mariboru (ki je šlo Fr. Kosa med svoje častne člene) prof. Fr. Baš, za Muzejsko društvo v Škofji Loki prof. Planina. V imenu sorodnikov se je vsem udeležencem in zastopnikom zahvalil pokojnikov sin univ. prof. Milko Kos. Ta je med drugim omenil, da je vprav dr. Krek, ki se je tudi rad vračal v svoje rodne Selce, o nekaj počitnicah napotil pokojnega Kosa na Leonovo družbo, ki je potem izdala njegov standard work naše zgodovine.

Slovenski industrijski program

V zadnjem času smo morali večkrat brati priporočila, da prirastek slovenskega naroda zaostaja občutno za prirastkom Hrvatov in Srbov. Pa še ta prirastek, kolikor ga je, nam dela skrb. Naše kmetijstvo, pa če bi ga še bolj racionalizirali, ga

Jugoslovani niso prikrivali svojega nezadovoljstva sprico dodelitve Julijske Krajine Italiji. Zaradi komplikacij, ki so nastale z reškim vprašanjem, h kateremu se bomo še vrnili, sta obe državi živeli več let v hudem medsebojnem sporu, pri katerem niso izostala nasilja na obeh straneh. Oglejmo si nekoliko položaj 500.000 Hrvatov in Slovencev, vključenih v italijanske meje, od katerih je naravno tri četrtine Slovencev, kajti meja teče v pretežni dolžini ob sosednji Sloveniji.

Ko sem potoval po Evropi, sem slišal mnogo pritožb od manjšin v vseh državah. V povojni dobi je bilo pač pričakovati kaj takega: omenil sem že, da je zelo lahko dejati, da bi ne bilo nikoli težko med narodi, če bi ti hoteli sodelovati v prijateljstvu in strpnosti. Strpnost je najredkejši pojav v kontinentalni Evropi. Kljub potrebnemu znatnemu odbitku na račun pretiravanja sem moral priznati, da usoda Jugoslovancev v Italiji ni bila ravno srečna.

Ko so bile na mirovni konferenci ustvarjene male države, ali so se pa razširile, so velesile poskrbele, da so bile v mirovne pogodbe vnešene klavzule o narodnih manjšinah. Na podlagi teh klavzul so morale male države poročevati manjšinam enake pravice in razmere kot lastnemu narodu. Priznavam, da se je v nekaterih primerih izkazalo, da te klavzule niso bile vredne papirja, na katerem so bile napisane, pa se temu ni čuditi, menda pa je treba to obžalovati.

Toda Italija kot velesila ni bila pozvana, da podpiše kakršen koli dogovor o manjšinah. Zgodovinska država s tako obsežno kulturno in starodavno civilizacijo ni potrebovala pravnih obveznosti, ki bi jo prisilile, da bi ravnala liberalno s svojimi podrejenimi narodi. Italijanska vlada je to takoj potrdila: »Prisiljeni smo odločno Jugoslovani in so veja hrvaške družine. Vendar pa so na morskem obrežju majhne italijanske naselbine, ostanki iz dni, ko so Benetke gospodovale na Jadranu. Od teh naselbin je bila ena — Zadar — izročena Italiji, ostalo obrežje je pa bilo priključeno svojemu naravnemu ozadju.«

ne bi moglo preživljati. Vsako leto gre mnogo slovenskih delovnih ljudi za kruhom po svetu. Ne moremo jih vzgojiti tako, da bi nam ostali zvesti tudi v svojih potomcih.

Edina mogočnost je, da nam prirastek našega naroda preživi industrija. Imamo precej pogojev za ugoden razvoj marsikaterih industrij. To so spoznali tudi tuji kapitalisti in so pri nas ustanovili industrijska podjetja, ki jim donajajo lepe dobičke. Tudi nekaj domače industrije imamo, ki je last maloštevilnih slovenskih kapitalistov in deloma last malih varčevalcev oziroma njih organizacij v obliki zadružništva.

Zadnje čase slišimo tožbe, da se industrija seli s slovenskega ozemlja proti jugu in sicer iz davčno političnih razlogov. Če se obstoječa industrijska podjetja selijo, je z gotovostjo pričakovati, da se nova industrijska podjetja ne bodo ustanovljala pri nas, ampak rajši tam, kamor se že obstoječa podjetja od nas selijo. V zadnjih časih se vedno pogosteje sliši, da se slovenski kapitalisti udeležujejo in soustanavljajo industrijska podjetja izven Slovenije.

Zato je upravičeno vprašanje slovenske javnosti našim tako imenovanim gospodarskim krogom in ljudem, ki nas po slučaju usode politično zastopajo: Ali imate slovenski industrijski program? Ali se zavedate, da je vprašanje obstoja slovenskega naroda, vprašanje, kako urediti pravilno, da bo odvečni slovenski denar ustanavljal in večal tista industrijska podjetja v Sloveniji, za katera so dani vsi pogoji: kako urediti pravilno, da se bo državni kapitalizem, ki dobiva vedno večjo premoč nad zasebnim kapitalom, pri ustanavljanju novih podjetij uveljavil v Sloveniji vsaj sorazmerno temu, kolikor je zrasel iz naših prispevkov. Dalje je treba urediti tako, da tudi tuji kapital ne bo samo zaradi davčne preobremenjenosti moral kljub slabšim drugim pogojem svojo dejavnost vedno iskati drugod. Seveda moramo pri tem misliti na to, da se pri nas ustanove industrije, ki imajo resnične pogoje za obstoj, ne pa toliko industrije, katerih obstoj je odvisen samo od slučajnih uvoznih ali izvoznih tarifov.

Mi vemo, da je slovensko delovno ljudstvo za industrijo zelo porabno. Ne moremo si želeči, da bi se slovenski delavci trajno morali seliti v južne kraje in iskati dela v tovarnah tam, dasi bi take vrste tovarne morale stati v Sloveniji, ako jih ne bi odtod pognala napačna gospodarska politika. Slovensko delovno ljudstvo želi, da bi slovenski gospodarstveniki, slovenski zastopniki denarstva in industrije stopili pred našo javnost z jasnim in določenim gospodarskim programom, da bi slovenska javnost mogla nadzorovati, ali in kako se dela v tem pogledu po določenem načrtu.

Slovensko gospodarstvo in Anglija

Dne 7. t. m. je bila v dvorani Trgovske zbornice v Ljubljani seja Jugoslovansko-britanske trgovinske zbornice, ki ima sedež v Zagrebu. Takoj na tem mestu naj najprej ugotovimo, da imata tako Zagreb kakor Belgrad svoji lastni zbornici za trgovino z Veliko Britanijo, le slovenski gospodarstveni ljudje niso čutili potrebe, da usta-

Močni beli
zobje brez
zobnega
kamna!

Sargov

KALODONT

proti zobnemu kamnu

nove nekaj takega. Pri vsem tem naj omenimo, da bi nam šli angleški trgovci in industrialci temraje na roko, ker je prav v zadnjih letih postalo angleško gospodarstvo močno aktivno in ekspanzivno. Ne, naši trgovci in industrialci so se raje spet udinjali za pripravo, in sicer to pot Zagrebu. Mar res ne čutijo, da se bo Zagreb v prvi vrsti briga za svoje, to se pravi hrvaške koristi, in da pri tem ne bo prav nič pomagalo, če bo tudi zaradi lepšega in zaradi plačanih prispevkov in deležev sem in tja sedel kak Slovenec v predsedstvu te zbornice.

Zanimive so stvari, ki jih je povedal na zborovanju glavni tajnik Zbornice za TOI v Ljubljani Ivan Mohorič o razvoju trgovine med Jugoslavijo in Vel. Britanijo. Posnemamo po »Trgovskem listu«: Kako se je razvijal naš izvoz v Anglijo in naš uvoz iz Anglije, kažejo naslednje številke:

	Izvoz	uvoz v milijonih din	razlika
1930	104,4	411,8	— 307,4
1931	96,4	315,5	— 219,1
1932	64,5	212,6	— 148,1
1933	90,4	280,4	— 190,0
1934	180,5	331,2	— 150,7
1935	212,2	375,4	— 161,2
1936	431,7	346,9	+ 84,8
1937	464,6	409,1	+ 55,5
1938			
1. polletje	332,8	264,2	+ 68,6
skupno	1.977,5	2.945,1	

Za časa svetovne krize je Anglija torej v celoti ohranila svojo pozicijo ter je bila njena bilanca povprečno aktivna za 150 do 210 milijonov din. Na podlagi sankcij pa se je naš izvoz povečal za 100 odstotkov, uvoz iz Anglije pa le za 20 odstotkov. Povečanje našega izvoza v Anglijo pa je bilo v večji zvezi z velikim programom angleškega oboroževanja kakor pa z ozirom na angleške interese, da se poveča njena trgovina z nami.

Prej navedene številke pa ne dajejo popolne slike o našem trgovinskem prometu z britanskim imperijem. Dodati bi morali še promet z Malto, Brit. Indijo, Palestino in drugimi angleškimi kolonijami in dominijoni. Če pa upoštevamo še ta promet, potem dobimo n. pr. za leto 1937, naslednjo sliko:

Naš uvoz 620.722.810 din, naš izvoz 518.941.810 din, saldo v naše breme 101.781.000 dinarjev.

Obžalovati pa je, da ni g. tajnik nič povedal o razmerju, v katerem je Slovenija udeležena pri tem uvozu in izvozu. Človek bi navsezadnje dejal, da bo taka stvar slovenskega gospodarskega človeka najbolj zanimala, z njim vred pa tudi slovenskega delavca in vsakega slovenskega človeka. Kajti ne samo, da je naravno, da se slovenska naprava briga najprej za svoje koristi, je tudi gotovo, da bo slovenska gospodarska stiska toliko kakor nič odjenjala, če ne bomo mi imeli kaj izvažati, pa če iz drugih krajev tvorijo cele velike parnike na Angleško.

Želeti bi bilo torej, da se naše gospodarstvo že kedaj postavi res na lastne noge. Prav sedaj je čas za to ugoden: Velika Britanija išče zlasti v izvennemški Srednji Evropi in na bližnjem Vzhodu novih tržišč. Kako se za stvar zanima, dokazuje dejstvo, da se je zborovanja udeležil angleški konzul v Zagrebu W. C. Rapp. In prepričani smo, da bi Anglija ustanovila svoj konzulat tudi v Ljubljani, a seveda le, če bo videla, da se ji tudi splača, to se pravi, če bo v našem gospodarstvu dovolj samostojnih ljudi, ki bodo spoznali, da se ob berglah ne pride daleč. Sestavno naj se takoj začne preučevati slovenski in angleški trg, pri čemer bi pač naš les in deloma svinec in pa veliko-britanski bombaž štela v prvi vrsti. Pogoj za to pa je ustanovitev slovensko-angleške trgovinske zbornice v Ljubljani.

Neresnična hvala

Dne 10. t. m. je prinesel »Obzor« v svojem predelku »Strankarsko gibanje« nekakšno primerjavo med slovensko in hrvaško politiko. Povod za

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

to mu je dala v Nikšiću izhajajoča »Slobodna misao«, ki je zatrjevala, da »Hrvate tolče v možgane politična taktika Slovencev, ki so delali in delajo s Srbi«. Ta taktika da je Slovincem celo omogočila, »da v mnogem vodijo, uspešno se prerivajo za vodstvo s Srbi, četudi je danes dravska banovina manjša od vrbaske«. Hrvaški politiki pa tega ne delajo, zato vodijo slabotno politiko.

Prepričani smo, da »Obzor« natančno pozna resnične razmere in dejstva.

Pa vendar sklepa in izvaja »Obzor« iz dejanja in nehanja slovenskih politikov, kakor da bi vsega tega ne bilo. Kakor da bi bil naš položaj naravnost imeniten. »Slovenci so od prvega trenutka v jako ugodnem položaju v tej državi,« tako zatrjuje. In dalje piše o nas: »Oni niso bili nikoli izpostavljeni politiki izenačevanja. Ne en režim se ni dotaknil slovenske narodne individualnosti, Slovenci so jo celo lahko spolnjevati ves čas izza prevrata. Nikoli ni bila politika centralizma in izenačevanja dejansko uporabljena v Sloveniji, ali vsaj ne v tistem obsegu in s tistimi cilji, zaradi katerih so jo vodili pretekli režimi na Hrvaškem.«

Pa tako naprej!

Res, človek se mora prijeti za glavo, da je mogel kaj takega napisati hrvaški list. Da je mogel pisati o našem »ugodnem« položaju, ugodnem seveda v primeri s hrvaškim, ko bi ga bilo golo primerjanje državnih in banovinskih preračunov moralo prepričati o tem, da je bil naš položaj zmeraj še slabši od hrvaškega. Da je mogel pisati, ko da bi se ne bil noben režim dotaknil slovenske narodne samobitnosti, pa je na primer bilo več let prepovedano govoriti in pisati o slovenskem narodu. Da more trditi, ko da smo lahko spolnjevati svojo narodno individualnost ves čas po prevratu, pa so nam na primer črtali in trgali iz šolskih knjig slovenske domoljubne sestavke, da drugih nezaslišanih niti ne naštevamo.

Zares, že zaradi našega skupnega boja zoper centralizem in hegemonizem bi prosili »Obzor«, da ne prihaja s takimi neresničnostmi, ki morajo navsezadnje škodovati tudi hrvaškemu boju za enakopravnost. Kajti ob pravici, ki da se boja v toliki meri deli nam, kdo bo še verjel, da se Hrvatom dela krivica. Naj se tudi ne da zapeljati

od kakih slovenskih oficielnih izjav. Saj sam ve, kako je z njimi.

Res pa je tudi, če smo pravični, moramo reči, da smo sami največ krivi, če Hrvatje tako mislijo o nas. Nehote mislijo, to vendar ni mogoče, gotovo dobivajo ti preklicani Slovenci nadomestilo nekje drugje in od nekod drugod, morebiti celo naravnost na naše stroške.

Politika brez politike

Švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« priobčuje poročilo svojega bratislavskega dopisnika o Slovaški. Pri tem omenja tudi govor ministrskega predsednika Tisa o bodočem ustroju Slovaške, iz katerega navajamo tele značilnosti:

Če naj vlada na Slovaškem ustvarjajoč nacionalizem, tedaj moramo izločiti vsako politiko, in potem ostanejo samo še stanovske zadeve. In če naj se na to postavi država, potem bomo postavili te stanove, teh štiri ali pet stanov. Sicer bo pa tako navznoter kakor navzven izločena vsaka politika.

Švicarski dnevnik kaže na bornost tega govora, kajti samostojne države brez notranje in zunanje politike še ni nikoli bilo in je nikdar ne bo.

Res, ta govor je še vse več kakor boren. Država brez notranje in zunanje politike sploh ni država. Očitno si ta »voditelj« slovaškega naroda ni na jasnem, kaj sploh beseda politika dejansko pomeni, in tako je res težko, razglablja o stvari in jo obravnavati. Njegove besede spominjajo na tisto zvrst ljudi, ki se na vso moč pehajo, da bi si v javnosti s politiziranjem pridobili položaj, ki jim po njihnih sposobnostih ne gre. Ko so ga zadnje bolj tako tako dosegli, pa se po pravici boje, da bi jih spodnesla prav tista politika, ki jih je postavila, kamor so pač prišli, in tako bi jo hoteli izročiti prekletstvu.

Toda politika, to je pač javno življenje, in javnega življenja je dandanes mnogo več, kakor ga je bilo kedaj v zgodovini. Vsak človek je tako ali drugače preprežen z njim, in če ga je včasih vezalo v družbi in z družbo deset ali sto niti, danes ga veže tisoč in deset tisoč.

A politika, to se pravi javno, skupno življenje v državni ali državni podobni združbi, je bila, ko je posameznika vezalo nanjo samo deset niti. Preprost je račun, koliko živejša mora biti politika, ki je potisočerala vezi.

Mali zapiski

Slovenske zastave

K Vašemu malemu zapisku v predzadnji »Sloveniji« pod naslovom: »Tako je« pripominjam, da je »Slovenec« dne 31. maja tega leta prinesel vest, kakor jih v naših listih že nad deset let ne beremo več, namreč izza šestega prosinca 1929. V poročilu o veličastnem sprevedu s postaje na taborni trg piše »Slovenec«: »Na čelu je jahalo na konjih 10 postavnih kmečkih fantov z državno in slovensko zastavo.«

Kmečke fante pod Rifnikom je treba pohvaliti, da so s svojim zgledom zbudili spomin na tiste čase prejšnjega stoletja, ko so šentjurčanje naših lpavcev morali braniti slovensko zastavo pred nemčursko sodrgo iz Celja. Da so po desetih letih razvili slovensko zastavo potem, ko so jo morali

skrivati pred drugačnimi nasprotniki kakor so jih imeli njih dedje, le povečuje vrednost zavednega dela. Naj bi imeli mnogo posnemovalcev! n.

Obdavčenje tujskega prometa

Županska zveza je na svojem občnem zboru zadnje nedeljo med drugim protestirala proti uvedbi državne takse na prenočevanje tujcev v zdraviliščih in letoviščih, ki je bila pred kratkim vpeljana s pravilnikom k zakonu o zdravstvenih skladih, ker da bo s to dajatvijo oviran tujski promet. V protestu se je tudi opozarjalo na razloček med občinskimi prenočninskimi pristojbinami, ki služijo tujskemu prometu neposredno in s tem oplajajo naše gospodarstvo, pa med to novo takso, ki pojde vsa v centralni fond v Belgradu.

K temu protestu bi še omenili, da bo to takso spet največ, do okoli 40 odstotkov, plačevala Slovenija.

Sadovi »nacionalne« vzgoje

»Slovenski dom« je v svojem poročilu o slavnosti v Vrbi med drugim zapisal: Na koncu je godba društva Stol zaigrala himno Hej Slovenci, ki jo je množica poslušala odkritih glav.

K temu poročilu je imenovano društvo priobčilo v »Jutru« tale popravek: Naše društvo obstoji že nad 50 let in je bilo vedno napredno. Njegovi člani so najbolj navdušeni jugoslovenci. Nismo igrali »Hej Slovenci«, marveč himno »Hej Slovani«. Kakor hitro smo mi začeli igrati himno »Hej Slovani«, je neki gospod dal znamenje, naj mikrofona odklopijo.

Odveč bi bil tu vsak komentar. Samo ena ugotovitev: Če je nekaj res, potem je to, da ni naroda na svetu, kjer bi bila mogoča taka pošastna zmeda v osnovnih stvareh narodnega življenja kakor pri Slovencih. In poglavitni del krivde, da je tako, nosi naš tisk, tisti tisk, ki menda misli, da so nam naši geniji ustvarili knjižni jezik zato, da v njem ponižujemo sami sebe. Sram nas mora biti vse.

O lepem vedenju naših babic

pripoveduje v »Jutru« od 4. t. m. podlistkar v »izvirnem« sestavku. Čudne so bile te naše kmečke babice, prav kakor kake Francozinje iz bogatih meščanskih ali aristokratskih krogov. Le zdi se nam, da smo iste misli brali že nekje drugod. Vse preveč se je pri nas razpasla navada, da dnevniški ponatiskujejo sestavke iz tujih listov ali posnemajo njih vsebino brez navedbe vira. Ne priča to o visoki ravni našega časopisja.

Argentina zoper celostna prizadevanja

Argentinska vlada je izdala odlok, s katerim je prepovedala vsako politično društvo tujcev. Odlok je naperjen, kakor ugotavlja v Buenos Airesu izhajajoči »Slovenski list«, zoper razne politične organizacije priselnicov, ki slone na avtoritar-nem načelu, in ne zadeva slovenskih društev, ki delujejo samo kulturno, gospodarsko in socialno. Sicer pa poudarja »Slovenski list«, da Argentina s tem ne prepoveduje svobode političnega mišljenja, a še manj ji prihaja na misel, da bi uravnala tudi misli posameznikov.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Ni ga bilo slovenskega lista, ki bi se bil dal postaviti glede razširjenosti z imenovanjem v eno vrsto. »Domoljub« in »Slovenski gospodar« sta pač bila razširjena, prvi na Kranjskem, drugi na Štajerskem, ali prihajala sta po večini le v kmečke domove, med tem ko se je »Das Interessante Blatt« košatil po vseh slovenskih pokrajinah po mestih in na deželi! Nič redkega ni bilo, da so tu sežigali »Slovenski narod«, tam trgali »Slovenca«, ko je sredi med njima užival vso slovensko gostoljubnost neumni nemški tednik. Stoloval je po vseh kavarnah in gostilnah, železniških restavracijah in brivnicah, dobil se je v sleherni kantini, vojaški in tovarniški, nanj so bile naročene vse orožniške postaje in mnoge zasebne hiše; tisoče in tisoče so ga prodali sleherni teden še posebej, dasi ni bil neumen samo po podobah, temveč tudi po vsebini.

List je bil preračunan na ljudsko zabitost in njen firbec. Naravno, da je bil cesarski do kosti. Izpustil ni nobene priložnosti, kjer se je mogel izkazati kot tak. Objavljal je vse mogoče obletnice, od orožniških do dvorskih. Orožniške je navadno začel s frazo: »Es ist doch ein Elite-corps, unsere Gendarmerie...« In žito je šlo v klasje. Nič čudnega, če so šmoka začeli posnemati tudi drugi, in da je te vrste žurnalja prišla tudi k nam. Pustolovščine raznih dvomljivih zvezd in zvezdnikov imamo opisane že bolj natančno, kakor dela in življenje mnogih domačih mož. Delo

s škarjami ne zahteva veliko truda, je pa tudi donosno in se pozna v — blagajni.

Nedavno se je zadril domač Nemec, ko je položil natakark predenj »Pariser Tageszeitung«: »Zakaj imate take svinjske liste?« Ni mi znano, da bi se bil kdaj razjezil kak Slovenec zaradi česa podobnega. O, pač, vzroji je že, če je šlo za domač list, če je dobil »Slovenski dom« namesto »Slovenskega naroda«. Mirno pa se bo zadovoljeval do smrti z ilustracijami v jeziki, ki so mu tuji, in ki so po vsebini celo neprijazne.

Naslednja je resnična od začetka do kraja. Začela se je aprila letos, končana pa prav za prav še ni. Gost je naročil: »Prinesite mi, prosim, zadnjo številko »Ljubljanskega zvonca.« Natakark: »Tako; samo zdi se mi, da še ni prišla.« Gost: »Je že davno zunaj.« Čez čas se natakark vrne: »Čudno; mi je še nismo dobili.« Nekaj dni pozneje dobi isti gost odgovor, da je obzornik bržčas v rokah, ker ga blagajničarka nima. Pozneje spet, da si ga je bržkone kdo izposodil in še ne vrnil, kar da se čisto daga. Meseca maja se je glasil odgovor: »Moral ga je kdo ukrasti; bom pa sam kupil drugega...« Ostalo je samo pri besedi, zvezka za marec in april še ni...

Dogodek, sam po sebi nepomemben, če bi bil osamljen. Ali tako je skoraj povsod z večino slovenskih obzornikov. Držijo jih pod ključem, kolikor jih imajo, in manjka samo še, da bi jih naročali pismeno kakor v knjižnici. Med tem pa grmadijo pred goste brez naročila gore tujih obzornikov in ilustracij.

Še slabše je s političnim tiskom. Saksonec, Pomorjanec ali kdor koli pride pri nas v tem pogledu na svoj račun skoraj kakor doma. Zastonj pa se ozira domačin po mnogih lokalih po »Delavski pravici«, »Sloveniji« in »Delavski politiki«, da

imenujem samo te. Dobi jih k večjemu na energično zahtevo, če je stalen obiskovalec, zraven pa zve, da jih je moral kupiti uslužbenec sam.

Tako se sami postavljamo pod nekakšno tuje varstvo. »Das Interessante Blatt« na primer stane na letno 286 din, »L'Illustrazione Italiana« pa celo 520 din, med tem ko ne stane noben slovenski obzornik nad 100 din. Tuji obzorniki se valjajo prosto kar v več izvodih, slovenske pa zaklepajo in oddajajo šele podnaročnikom, da je potrošek za domači tisk kar najmanjši.

Enako žalostno je z razglednicami. Vse izložbe kar silijo v nas s tujim kičem najslabše vrste. Včasih so se dobile zraven nekaj domačih vsaj reprodukcije dobrih tujih del, hrvaških, poljskih, francoskih. Sedaj še nemških ni. Kljub tablicam »Kupujte domače blago!«, ki so pa že izgubile, izključno le ničvredna šara, kakor da smo kje v Ufi ali v Hollywoodu. Še tam je gotovo ni toliko. Nekaj povprečnih risb za določene priložnosti je vse, kar imamo. Pa vendar je dobra razglednica, bodisi umetniška ali propagandna, velikankega pomena.

Dalo bi se govoriti še o marsičem, zlasti o filmu. Kdor nas gleda in posluša od daleč, bi sodil, da smo glede narodne zavednosti prvi na svetu. Pa je narobe: prvi smo le v velikih besedah.

Ni dela za narodne in narodnoobrambne organizacije? Pa še koliko! Treba se je le ozreti in začeti pri — samem sebi. Šlo bi celo brez stroškov; žrtvovali bi le — slovenski firbec. Kajti kdo zahaja v javne lokale, kdo uživa ob tujih ilustracijah, kdo se naslaja ob tendencioznih filmih, kdo kupuje nedomačo šaro?

(Nadaljevanje)

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

** »To naše orožništvo je vendar odličen zbor.«